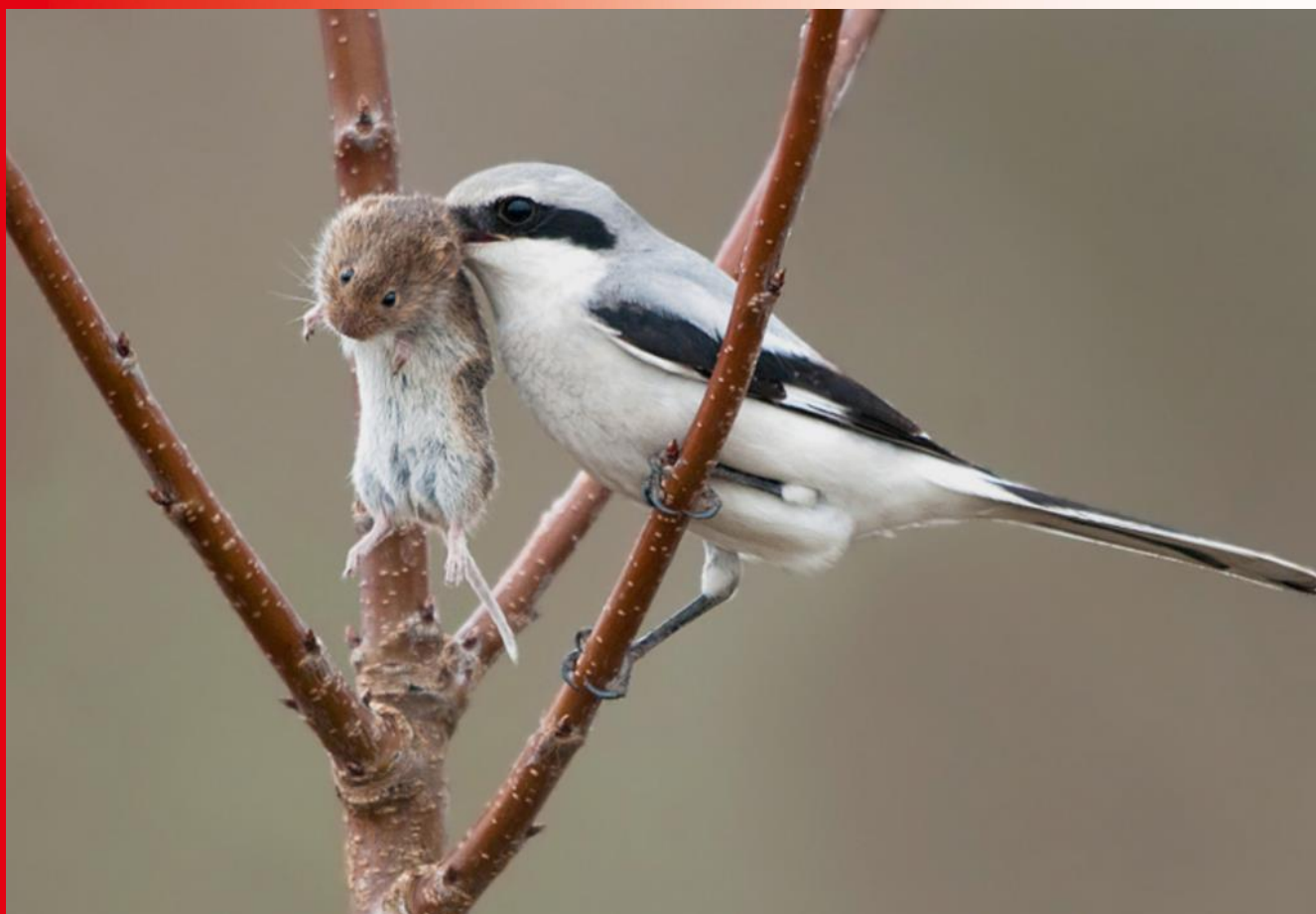

't hupke

Verenigingsblad van de West Brabantse Vogelwerkgroep

Nr 194 Herfst 2023

<p>Inhoud</p> <p>Uit het archief: de Bonte vliegenvanger 3</p> <p>Het Hoge Vuchtpark 4</p> <p>De Huiszwaluw in Breda 6</p> <p>Slechtvalken in de Grote Kerk 7</p> <p>Gierzwaluwen in kasten 8</p> <p>Fenologie 2023 9</p> <p>De Klapekster 11</p> <p>Ooievaars in Breda eo. 13</p> <p>Geachte redactie 14</p> <p>Vijftig jaar lid 15</p> <p>Terugblik 16</p> <p>weidevogelbescherming</p> <p>PR-activiteiten 17</p> <p>Plan Woonakker Teteringen 18</p> <p>Een dagje vogelen met Bart Jaspers 19</p> <p>Natuurgebied in de regio: Stellebos 20</p> <p>Bijzondere waarneming: de Kwak 21</p>	<p>'t Hupke is een uitgave van de West Brabantse Vogelwerkgroep en wordt 4x per jaar toegezonden aan onze leden. Het lidmaatschap loopt per kalenderjaar. Opzegging kan alleen schriftelijk bij de secretaris, uiterlijk 1 maand voor het begin van het nieuwe kalenderjaar.</p> <p>Bank NL76 INGB 0001 0637 12</p> <p>Bestuur</p> <p>Bert van de Haar (voorzitter)</p> <p>Ger Duijf (secretaris)</p> <p>Ineke Buijnsters (PR & communicatie.)</p> <p>Kees Wijnen (penningmeester)</p> <p>Laurie Rijsdijk (bio-secretaris)</p> <p>Vormgeving en opmaak</p> <p>Martin van Leest</p> <p>Redactie 't Hupke</p> <p>Martin van Leest</p> <p>Jan Benoist</p> <p>redactie@westbrabantsevwg.nl</p> <p>De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoudelijke teksten.</p> <p>Vaste medewerkers</p> <p>Raymond van Breemen</p> <p>Piet van Iersel</p> <p>Hans van der Sanden</p> <p>Willem Veenhuizen</p> <p>Harry van Vugt</p> <p>Ria Lambregts (foto's)</p> <p>Ineke Buijnsters</p> <p>Wilma Rasink</p> <p>Tekstcorrectie</p> <p>Henriette Huijgens</p> <p>Ad Rijnen</p> <p>Albert de Hoon</p> <p>Website</p> <p>www.westbrabantsevwg.nl</p> <p>Webredactie</p> <p>Ger Duijf</p> <p>website@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Volgend Hupke</p> <p>Verzenddatum 1 December</p> <p>Aanleveren kopij 1 November</p> <p>Wenst u 't Hupke digitaal te ontvangen stuur dan een mail naar;</p> <p>secretaris@westbrabantsevwg.nl</p> <p>Foto omslag: Arjan Esschendam</p> <p>'t Hupke wordt gedrukt op gerecycled papier door: Printwall Breda</p>	<p>Voor velen is de vakantie al weer voorbij. En hopelijk heeft u net zo'n goede vakantie achter de rug als ik. Dit jaar weer eens een 'gewone' vakantie kunnen houden en dat gedaan door een Tour de France. Eerst Lac du Der met veel vogelkijkhutten en een mooie omgeving met oa. Rode Wouw. Vervolgens naar de Camargue waar weer vele andere soorten, waaronder de onvermijdelijke Flamingo natuurlijk en de Steltkluut, aangetroffen werden. Met op één kijkplek een kolonie broedende reigers binnen een afstand van nog geen tachtig meter met daarin Kleine en Grote Zilverreiger, Blauwe Reiger, Purperreiger, Koereiger, Ralreiger, Kwak en de Zwarte Ibis. Ook daar de steeds weer rondvliegende Rode en Zwarte Wouwen. Natuurlijk niet te vergeten de onvermijdelijke Scharrelaar en Bijeneter, naast het Witbuikzandhoen en de Griel als toetje in de Crau. En ook daar weer op de camping de kleinere vogeltjes en de Wielewaal. En vervolgens naar de Pyreneeën met als doel de gieren en de roofvogels. De roofvogels bleven helaas beperkt tot de Rode en Zwarte Wouw en de Slangenarend. En als toetje op een middag zo'n tachtig gieren (Vale Gier en Lammergier, en na analyse van de honderden foto's later wellicht nog meer soorten te zien), waarbij er ook nog een aantal Vale Gieren op een afstand van tussen de dertig en tachtig meter in de bomen landden. Wat wil je nog meer als fotograaf?. Als afsluiting nog naar het gebied De Brenne (veel meertjes, houtwallen, bossen en velden) waar de meeste soorten nog eens dunnetjes overgedaan werden en Hop, Grauwe Klauwier en Zomertortel aan de al waargenomen soorten konden worden toegevoegd. Weer even zakelijk. Er heeft inmiddels een gesprek plaatsgevonden met Staatsbosbeheer, waterschap Brabantse Delta en de provincie Noord-Brabant over Rooskensdonk en Hooijdonk, om te zorgen dat dit gebied (weer?) geschikt wordt voor weidevogels. Er is zowel gesproken over het waterpeil, als ook over het maai- en graasbeleid. Nu kijken of er daadwerkelijk schot in komt. Binnen Natuurplein liepen ondertussen ook nog wat zaken, zoals overleg met Staatsbosbeheer, projectleider gebiedsgerichte aanpak (GGA) Ulvenhoutse bos en het overleg met wethouder Bakker, alsmede een inventarisatie van 'misstanden' in de Rith en verzoeken tot handhaving van in onze ogen daar niet toegestane zaken.</p> <p>Uw Voorzitter</p> <p>Bert van de Haar</p>
<p>Van de redactie</p> <p>Inmiddels zijn we 62 nummers verder en 15 jaar ouder geworden en nog steeds met dezelfde enthousiaste redactieleden. We doen ons best voor jullie om iedere keer weer een lezenswaardig Hupke op de mat te laten vallen. Ook deze keer weer interessante artikelen zoals de jaarlijks terugkerende bijdrage van Hans over Fenologie in onze omgeving met deze keer speciale aandacht voor de gierzwaluw.</p> <p>Veel leesplezier.</p> <p>Jan en Martin</p>		

Van de secretaris

Zoals onze voorzitter al aangeeft is voor velen de vakantie achter de rug.

In de vakantietijd is het altijd wat rustiger in de vereniging. De activiteiten staan op een laag pitje en het broedseizoen loopt op zijn einde. Ook de vogels laten zich wat minder zien en zijn druk bezig met ruïen, opvetten en zich klaarmaken voor de trek naar warmer oorden.

Het was een heel goed uilenjaar in Nederland en ook in onze regio.

Des te opvallender is het bericht van Jan Benoist over de Steenuilen op de Rith. Bij de periodieke controle van de nestkasten werden er maar liefst vijf nesten met onbevuchte eieren aangetroffen.

De eieren bleken, na het constateren hiervan, niet meer geschikt voor nader onderzoek om een mogelijke oorzaak te achterhalen. Ook Stone, de overkoepelende organisatie die zich bezighoudt met de bescherming van de Steenuil, is om advies gevraagd maar men kon geen passend antwoord geven. Volgend jaar zullen de nesten op de Rith met nog meer aandacht worden gevolgd door onze Uilenwerkgroep, zodat bij een mogelijke herhaling nader onderzoek aan de eieren kan plaatsvinden.

Gelukkig waren er ook positieve berichten over onder andere de uilen en ooievaars in onze regio waarbij gemeld kan worden dat 2023 een van de beste jaren ooit is.

Kees Wijnen, onze penningmeester en deskundige op IT-gebied, heeft een nieuw mailprogramma geïntroduceerd (Google Workspace). Hiermee worden de kosten voor de vereniging gereduceerd en worden geen foutmeldingen meer gegenereerd bij het doorsturen van email berichten. Mochten er nog vragen zijn over het gebruik van het nieuwe systeem dan helpt hij je graag verder.

Om als vereniging weer goed van start te kunnen gaan in het nieuwe seizoen moet er weer veel gebeuren.

Vergaderingen, alle activiteiten nodig voor het opnieuw goed laten slagen van de komende cursus, lezingen, excursies, verenigingsblad, nieuwsbrieven, bijhouden website en inrichten nieuwe website, aanpassen statuten, watervogeltellingen, roofvogeltellingen, MUS-tellingen, trektellingen, de vele werkgroepen, publiciteit, enz, enz.

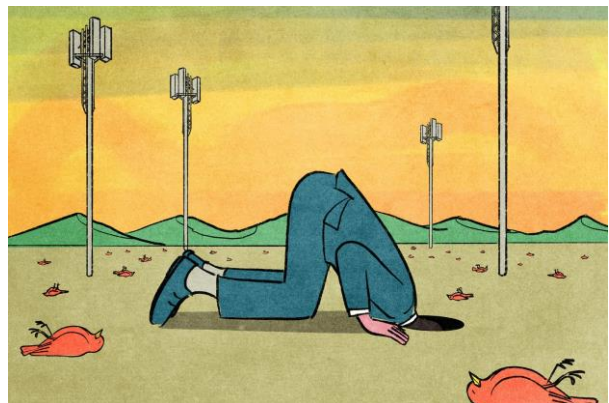
Mocht u een steentje willen bijdragen..., wij verwelkomen u graag.

Ger Duijf

Kop in het zand steken

Hoe hebt U deze zomer de hittegolven met temperaturen boven de dertig graden ondervonden? Het was niet prettig. Ik zag jonge ooievaars hoog op het nest de gehele dag in de brandende zon staan. Dagelijks zien wij op het nieuws weersextremen: zeer hoge temperaturen, bosbranden, overstromingen, smeltende poolkappen en gletsjers. De grootste klap zal komen als de oceanen opgewarmd zijn. Acht miljard mensen vernietigen en consumeren de natuur in een verontrustend tempo. Vooral door het gebruik van fossiele brandstoffen. Onze aarde kan het niet aan. Persoonlijk kunnen wij kleine maatregelen nemen maar regeringen en bedrijven zullen hun verantwoordelijkheid moeten nemen. Maar velen denken "na mij de zondvloed". Steunen van milieu organisaties en politieke partijen die het probleem wel aan willen pakken is noodzakelijk om een ramp te voorkomen

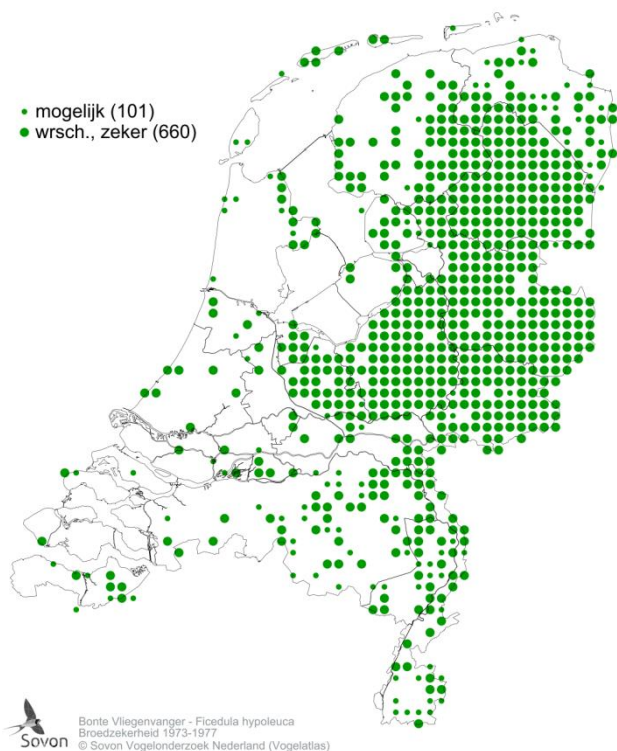
Biemeus.

Uit het archief: de Bonte Vliegenvanger

De Bonte Vliegenvanger is in het vorige Hupke (nr 193 zomer 2023) beschreven door Hans van der Sanden. Dus het hoe en wat van de soort is jullie al bekend. Ook beschreef Hans hoe de ontwikkeling van de Bonte Vliegenvanger in ons land heeft plaatsgevonden. Mocht je daar meer over willen weten lees dan het boek: "Verschenen of verdwenen" van Sovon, een aanrader. Maar dan weet je nog niet hoe het de vogelsoort in Breda en omstreken is vergaan. Daarover ga ik het hebben. Hans heeft weer ons archief doorzocht en de gegevens verstrekt die ik ga gebruiken om dit artikel te schrijven.

Tot 1972 zijn slechts vier waarnemingen in het archief opgenomen, het was tot 2000 dus best zeldzaam om hem te zien. Zie ook onderstaande tabel. Dat klopt met de beschrijving van de soort in de Avifauna van Noord-Brabant. Toen die geschreven werd (1967), waren slechts vier broedgevallen in Brabant beschreven. In 1980, als Sovon de broedvogelatlas uitgeeft, wordt het aantal broedparen op 7000 tot 9000 geschat, maar de vogel is dan nog vooral in het noordoosten van Nederland te vinden en komt maar in een enkel atlasblok in Brabant voor.

Broedzekerheid 1973 – 1977. (Broedvogelatlas 1989)

In ons archief zien we dat de vogel pas regelmatig wordt waargenomen na 2000. Dat klopt wel een met de ontwikkelingen zoals beschreven in het genoemde boek "Verschenen of verdwenen". Pas na 2000 wordt Brabant meer bevolkt door Bonte Vliegenvangers. Let wel, in 2008 wordt het digitale systeem van www.waarneming.nl actief en daarmee wordt het doorgeven voor de waarnemer gemakkelijker.

Samenvatting van ons archief.			
Periode	aantal getelde Bonte Vliegenvangers	aantal waarnemingen in archief	gemiddeld aantal per waarneming
1961-1970	4	4	1
2001-2010	152	96	2
2011-2020	467	391	1
2021-2023	291	263	1

Pas in de volgende SovonAtlas (2002) wordt vermeld dat er veel meer blokken in Noord-Brabant worden bezet door Bonte Vliegenvangers. Het aantal broedparen in Nederland wordt dan geschat op 14.000 tot 18.000. Dat wordt in de tekst bij dit verhaal maar een magere toename genoemd. Niettemin worden in de jaren daarna steeds meer Bonte Vliegenvangers gezien door onze leden.

De atlas van de West-Brabantse broedvogels geeft ook inzicht in de aanwezigheid van de Bonte Vliegenvanger. Het blijkt dat deze holenbroeder vooral op de zandgronden van West-Brabant in de bossen voorkomt. Opmerkelijk is dat gesteld wordt dat de vogel ook op campings veel tot broeden komt. Het is, zoals Hans memoreert, een vogeltje dat houdt van nestkasten en zelfs stevig concurreert met de Koolmees die hetzelfde gedrag vertoont. Hoe ouder het bos hoe meer de spechten er gaten hebben gemaakt dus het is dan des te gemakkelijker een nestplaats te vinden.

In de VogelAtlas van Nederland (2018) wordt het aantal Bonte Vliegenvangers inmiddels geschat op 19.000 tot 23.000. Dat is toch wel veel meer dan in 1980. Dus is het niet verwonderlijk dat ook in de laatste twintig jaar meer vogels waargenomen worden.

Zelf zie ik de vogel niet vaak maar ik hoor hem wel. Het moeit heb ik hem recentelijk gezien bij mijn bezoek aan Zweden: daar broedden twee paartjes op niet al te grote afstand van elkaar, toevallig ook op een camping. Een ervan broedde in een nestkast vlak naast de deur waar iedereen langs moet om zich te melden. Deze foto heb ik daar gemaakt.

FOTO: PIET VAN IERSEL, VROUWTJE BONTE VLEGENVANGER.

Piet van Iersel

1. Avifauna van Noord Brabant, F.J.H. van Erve ea. (1967)
2. Atlas van de Nederlandse Broedvogels; Sovon 2002
3. Atlas van de West-Brabantse broedvogels; Swev, (2007)
4. VogelAtlas van Nederland ; Sovon (2018)
5. Verschenen of Verdwenen; Sovon (2021).

Het Hoge Vuchtpark

Ontwikkelingsgeschiedenis, vogel- en natuurkwaliteiten, met aanbevelingen.

Ligging algemeen

Het park is gelegen in het noorden van Breda, in de wijken Wisselaar en Geeren Noord. Het park is circa tweehonderd meter breed en strekt zich meer dan een kilometer uit langs de Oude Baan, een zandweg, in het westen en langs de gehele Zwarte Dijk tot de Waterakkers in het oosten. Een klein deel gaat naar het zuiden, langs het 'tussen de dijken'-pad. Een kinderboerderij (De Parkhoeve) met midgetgolfbaan, maakt deel uit van het park. In het park zijn fraaie infozuilen geplaatst met tekst en foto's van de hier voorkomende flora en fauna. Een groot deel van het park wordt begraasd door Limousinkoeien. En er is ruimte voor een biologische moestuin, waar incidenteel producten te koop zijn.

FOTO JAN BENOIST

Historie

Al vanaf circa 1314 werd er metersdik veen afgegraven in de nu nog aanwezige Lage Vuchtpolders. Het veen werd verscheept naar onderandere Breda, Antwerpen en Amsterdam.

Via zogenaamde turfvaarten, werd het veen afgevoerd. Enkele nu nog aanwezige vaarten zijn de Kleine Kruisvaart en de Laurensloot. Circa 1500 werd de Zwarte Dijk aangelegd.

Tijdens het beleg van Breda (1624-1625) in de Nederlandse opstand (Tachtigjarige oorlog), is er in de Vuchtpolders stevig gevochten; enkele uit die tijd daterende, nu in een modernere vorm gegoten redoutes (verhoogde uitzichtplateau's) van de Spanjaarden herinneren hieraan. Rond 1900 keek je vanaf de Teteringsedijk zo naar de Spinolaschans / Hartel, over een laaggelegen nat en vochtig weide- en moerasgebied, richting Terheijden.

De stedelijke uitbreiding en ontginningen van de Hoge en Lage Vuchtpolders dateren van 1945 tot circa 1970. Het park is in de jaren zeventig ontstaan en gegroeid.

Beplantingen en aanleg

Het vochtige en natte karakter tijdens het ontstaan van het park zijn eigenlijk nog uitingen van de lage ligging van park en stadswijk, vandaar de brede watergangen, sloten en vijvers. Kortom, er is opvang, berging en behoud van oppervlaktewater en grondwater van de wijk en de omgeving!

Het park is een fraaie natuurlijke buffer tussen stad en landschap. Gemakkelijke paden, begeleid met Populieren, Wilgen, Elzen en Essen, in de vorm van boomrijen, boomgroepen en boomweides, afgewisseld met hier en daar een moerasbosje. Pleksgewijs groeien dichte braamstruwelen. In de oeverzone treffen we diverse water- en moerasvegetaties, enkele voorzien van brede rietranden.

Vóór 2000 was het park een groene restruimte, na 2000 is het gerenoveerd en kreeg het park zijn huidige vorm en inhoud.

Vogel- en natuurkwaliteiten

Periode 1970-2000

Een jong vochtig park in ontwikkeling. Pioniersoorten zoals Fitis, Vink, Ekster en Zwartkop zullen wel aanwezig geweest zijn.

Eind jaren negentig zijn er Limousinkoeien ingeschaard. Dit vooral om de grazige vegetatie kort te houden en om meer natuurbeleving te realiseren. En in koudere perioden trekt het weer diverse voedsel zoekende vogels aan zoals Spreeuw en Witte Kwikstaart.

Tijdens de renovatie zijn verlagingen aangebracht voor de ontwikkeling van meer vochtige vegetaties en om meer bloemen en kleur aan te brengen (o.a. Pinksterbloem, en Koekoeksbloem).

Periode 2001-2015

In 2006 is een deel van het park gekarteerd samen met de stadswijken ten zuiden van het Hoge Vuchtpark.

Door het natte en vochtige karakter van het park zijn diverse watergebonden vogelsoorten aanwezig, Wilde Eend, Meerkoet en Waterhoen met jongen, enkele Kleine Karekieten, een Bosrietzanger, een Knobbelzwaan op het nest bij de kinderboerderij, een koppel Kuifeenden (geen jongen). Ergens moet een broedende IJsvogel zitten (mededeling R. van Breemen).

Vanwege het open karakter van het park waren er maar weinig struik- en struweelsoorten, dus vond je maar een enkele Zwartkop en Tjiftjaf. Verder de gewone soorten met enkele uitzonderingen natuurlijk, twee of drie territoria van de Ringmus, en een enkele Groenling. Opvallend was toen het grote aantal bezette eksternesten, zeker meer dan tien, in het eerste deel van het park. Nog een opvallende waarneming was in juni 2006 een koppel Visdieven. Fazant, Groene en Grote Bonte Specht werden ook enkele malen voedsel zoekend waargenomen.

Intussen werden er ook bijna jaarlijks Torenavalken geboren die met succes uitvlogen.

Op 30 mei 2015 werden er Canadese Ganzen waargenomen met een vijftal pullen.

Vogels houden van Breda

Periode 2016-2023

De vogelwereld staat nooit stil; met de groei en het ouder worden van het park vestigden zich ook weer andere vogel- en diersoorten (Egel, vele insecten en vlinders).

Eind 2015 / seizoen 2016 vestigden Canadese Ganzen en enkele Gauwe Ganzen zich definitief. Misschien was het een uitloop vanuit de Lage Vuchtpolders en bood de ruiger wordende oeervegetatie, een veilige broedlocatie.

Bij de kinderboerderij De Parkhoeve is in 2020 een ooievaarspaal met nest geplaatst. Vorig jaar en dit jaar is hier met succes een jong uitgevlogen. De Ooievaars vinden makkelijk voedsel in de omgeving en de open Vuchtpolders. Het bomenbestand wordt ouder; Grote Bonte Specht, en Boomkruiper hebben zich nu definitief gevestigd!

Ik zei al, bijna jaarlijks zijn er jonge Torenvalken in het park, soms wil een koppel Nijlganzen, of zelfs Holenduif de valkenkast in bezit nemen. Er ontstaat dan flinke ruzie uiteraard.

De Spotvogel, de laatste jaren territorium-houdend, houdt zich op in en nabij de verschillende dichte braambossen. Deze worden ook regelmatig bezocht door groepen Huismussen uit de aanliggende stadswijk. Ze kunnen hierin veilig voedsel zoeken, schuilen en baltsen.

Enkele bijzondere en nieuwe soorten zijn Steenuil, Ransuil en Koekoek.

De Steenuil zit reeds tientallen jaren in de omgeving. In de Lage Vuchtpolder (voormalig verdwenen trafohuisje!!) en zelfs in een dak ergens in de wijk werd hij aangetroffen, maar nu is hij jaarlijks aanwezig in de kinderboerderij.

De Fuut is er elk jaar, ook in de broedtijd, maar vindt het toch nog te onrustig om een nest te maken.

De IJsvogel wordt ook vaak in de broedtijd waargenomen.

In de winterperiode zijn de waterpartijen altijd interessant vanwege de mogelijke aanwezigheid van bijzondere soorten. Grote Zaagbek, Futen, Krakeenden, Kuifeenden Aalscholvers en soms Tafeleend zijn vaak aanwezig.

Vogeltechnische kwaliteiten met aanbevelingen

Het mooie van het park is dat het aansluit op de groene en eveneens waterrijke Waterakkers naar oostelijke en zuidelijke richting tot aan de noordelijke rondweg. Hierdoor kunnen diverse soorten in een aaneengesloten gebied zich verplaatsen en migreren.

Als de rietkragen langer kunnen blijven staan kunnen zelfs de Cetti's Zanger en Rietzanger zich blijvend vestigen.

Met dank aan Raymond van Breemen voor aanvullende informatie

Geraadpleegde literatuur

Kappelhof T, Leenders K, Messer J.W., Klep P., 2021, Historische atlas van Breda, Pictures Publishers.

Anonymus, 2000, Elementenplan openbaar groen, beheerdocument, Gemeente Breda, Dienst Stadsbeheer.

P.van Iersel, H.van der Sanden A, van der Sanden W.Veenhuizen Vogels (houden) van Breda, NPM Breda.

Waarneming.nl 2022, diversen geraadpleegd.

Erfgoedweb Breda

Veenhuizen W., 2006, Kartering Hoge Vucht/Wisselaar

Willem Veenhuizen

FOTO, RAYMOND VAN BREEMEN

De Huiszwaluw (*Delichon urbicum*) in en om de bebouwde kom van Breda in 2023

De huiszwaluwpopulatie in de bebouwde kom van Breda is dit broedseizoen met vier nesten licht afgenomen.

De broedlocaties zijn gesitueerd in het noorden van Breda, in de wijk de Hoge Vucht, omgeving Victor Hortastraat, Wensel Cobergherstraat, en in Wisselaar, in de omgeving Kaprijkestraat.

Dit broedseizoen gaf dus in Breda een lichte afname te zien. Vooral in de Zelzatestraat: vorig jaar 17 nesten nu maar 9. Wel waren er twee nieuwe vestigingen in de Gilbert van Zinnikstraat.

In de Leon van Heilstraat daalde het aantal van 8 naar 7. Het totaal voor Breda komt op 45.

In het buitengebied, Rietdijk en omgeving, steeg het aantal succesvolle broedgevallen van 1 naar 2

Bij de Asterdhoeve ,Haagse Beemden, waren geen broedgevallen meer.

In de nieuwe vestiging Nieuwe Asterd, in de Haagse Beemden daalde het aantal van 12 naar 9 nesten.

Huiszwaluwtilen

Geen resultaat was er in de Waterdonken evenmin bij de Nieuwveer waterzuivering..

Nabij de Petegemstraat zijn door de Laurentius woningbouwvereniging in overleg met de gemeente Breda (Raymond van Breemen en ondergetekende) twee tilen

geplaatst in het kader van mitigerende (compenserende) maatregelen voor de toekomstige renovaties.

Wij hebben ook het advies gegeven om meer kunstnesten tegen de daklijsten te plaatsen. We hopen maar dat dat wel gebeurt als de daken en dakranden worden hersteld.

Samenvatting

In 2023 een lichte afname in de bebouwde kom van Breda. Het viel wel op, dat er diverse nesten van de daklijsten waren gevallen. Waarschijnlijk komt dit door de aanhoudende droogte en warmte, waardoor het kleinest verder indroogt en niet goed meer hecht tegen de witte, houten daklijst.

We troffen ook een paar nesten half afgebroken op de grond met veel veertjes erbij, misschien oude nesten door de Huismus in beslag genomen en door zwaarder gewicht of droogte naar beneden gevallen.

Verder zagen we overal in de wijk tegen de gevels, te pas en te onpas, vele nestkasten hangen bedoeld voor Huismus, Gierzwaluw of vleermuis.

We houden ons hart vast, want deze vogels en vleermuizen zijn zo plaatstrouw dat eenmaal verdreven, de nieuwvestigingen zullen uitblijven of mondjesmaat op langer termijn resultaat zullen geven.

Met dank aan Piet van Iersel voor de gezellige begeleiding en digitale verwerking.

jaar	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
succes volle nesten	4	21	32	34	36	39	36	38	50	57	49	49	45

FOTO, GROOTTE WIELEN

Slechtvalken geringd op de toren van de Grote Kerk in Breda 2023

Evenals in 2022 hebben er weer Slechtvalken gebroed op de toren van de Grote Kerk in Breda. Na een bezoek aan de toren op 1 mei was er goed nieuws: het paar Slechtvalken had twee heel kleine ukkies en een nog niet uitgekomen ei. Ik had berekend gezien de ervaring van voorgaande jaren dat er in deze periode al jonge Slechtvalken konden zijn. Mijn berekening klopte (ook wat geluk, de natuur is niet maakbaar): daags voor of heel vroeg op de bezoekdatum waren de jongen uit het ei gekropen. Peter van Geneijgen, slechtvalkdeskundige (Werkgroep Roofvogels Nederland) beaamde de leeftijd op de foto die ik hem had toegestuurd. Ik was benieuwd of het laatste ei nog uit zou komen. Slechtvalken hebben een broedtijd van 32 dagen en als de jongen uitkomen vliegen ze gemiddeld na 40 dagen uit (totaal 72 dagen gemiddeld). Daarna zijn jonge Slechtvalken nog enige tijd in de omgeving aanwezig. De eieren worden met tussenpozen van 2-3 dagen gelegd. Wanneer de eileg is begonnen weet ik niet precies (er staat geen webcam bij, dit is nog steeds een wens) maar teruggerekend van 1 mei moet dit rond 30 maart zijn geweest. Het is zaak de omgang waar de slechtvalkenbak is geplaatst niet te betreden. De medewerkers van de Grote Kerk zijn hiervan op de hoogte. Het naar buiten brengen dat er een broedpaar zit kan geen kwaad omdat het nest door het publiek niet is te benaderen.

Ringen

16 mei: een spannende dag, de jongen hebben de leeftijd om geringd te worden. Peter is naar Breda gekomen. Hij ringt op veel plaatsen de Slechtvalken en doet broedbiologisch onderzoek. De twee jongen werden gewogen en gemeten. Tijdens het meten zagen we gelijk al dat we met een man ♂ 390 gram en een vrouw ♀ 500 gram te maken hebben. Vrouwen zijn een stuk groter en zwaarder dan mannen. Beide valken hadden een volle krop wat betekent dat ze net hadden gegeten. Het niet uitgekomen ei werd meegenomen voor verder onderzoek, misschien was het wel onbevruucht, en voor onderzoek op zware metalen. Nadat de jongen geringd waren, gingen we via park Valkenberg huiswaarts.

12-juli schoonmaak na controle

Voor de derde maal dit broedseizoen beklommen we de toren. De beide Slechtvalken waren uitgevlogen. Bij het schoonmaken van de nestlocatie verzamelden we een volle vuilniszak prooiresten, veel van stads/postduiven. Er werden veel duivenringen aangetroffen. Het totale aantal daarvan heb ik nog niet omdat de andere omgangen van de toren nog nagelopen moeten worden. Alleen al op de omgang met de nestbak lagen 25 ringen van post/stadsduiven (2022: 32 stuks en 2021: 15 stuks). Tijdens de schoonmaak vloog een volwassen Slechtvalk (waarschijnlijk een van de ouders) kekkerend rond de toren. In 2023 was het broedsucces groter dan in 2022 toen slechts één jong uitvloog net als in 2021.

Van Peter begreep ik dat Slechtvalken ook slachtoffer kunnen worden van de vogelgriep: ze jagen veel op Kokmeeuwen waaronder de vogelgriep heeft toegeslagen. Met name in Midden-Brabant waar Peter ook ringt vallen momenteel gaten in populatie van de Slechtvalken. Hopelijk gaan de Slechtvalken in Breda komend jaar weer broeden (en blijven ze gevrijwaard van vogelgriep en andere misère) en komen we dan weer meer te weten van hun broedbiologie en het seizoensverloop.

FOTO, RAYMOND VAN BREEMEN

Bronnen

't Hupke nummer 191 winter 2022 Slechtvalken op de toren van de grote Kerk in Breda blz. 8 Raymond van Breemen
't Hupke nummer 186 Herfst 2021 Slechtvalken broeden op de toren Grote kerk in Breda blz.13. Raymond van Breemen
't Hupke nummer 183 winter 2020 Slechtvalken op de grote kerk van Breda blz. 13-14 Raymond van Breemen.

Raymond van Breemen

FOTO, JEFFREY STEINFORT. SLECHTVALKKUIKENS 16-5-2023

Gierzwaluw- en huismuskasten in Princenhage

Inleiding

In Princenhage zijn twee jaar geleden in enkele straten door de woningbouwvereniging onder andere de daken gerenoveerd.

Daarbij zijn mitigerende maatregelen getroffen door het plaatsen van nestkasten voor Gierzwaluwen en Huismussen. Ik was benieuwd of die kasten nu ook in gebruik zijn bij deze vogels.

Onderzoeksgebied

Het betreft de volgende straten:

Kolenbranderstraat 17 t/m 31:2 gierzwaluwkasten per woning

Wijnkoperstraat 1 t/m 28: 1 gierzwaluwkast per woning

Vleeshouwerstraat 2 t/m 18: 2 gierzwaluwkasten per woning

Ambachtenlaan 46 t/m 60: 1 gierzwaluwkast per woning

Ambachtenlaan 65 t/m 85: 1 huismuskast per woning

De gierzwaluwkasten hangen allemaal pal tegen de goot aan.

De huismuskasten hangen halverwege de muur.

Onderzoek

Ik heb in elke straat een half uur gepost op een zodanige plek dat ik het gedeelte van de straat waar de kasten hangen in zijn geheel kon overzien. Uiteraard bij droog en zonnig weer, in juni tussen ongeveer 20.00 uur en 22.00 uur.

In alle straten vlogen de Gierzwaluwen door de straten en soms groeperend ruim boven de straten.

Deze straten liggen hemelsbreed niet zo ver uit elkaar.

Alle waarnemingen zijn ingevoerd op www.waarneming.nl opdat deze indien gewenst kunnen worden gebruikt bij nader onderzoek.

De Huismussen zijn redelijk snel te tellen en te spotten. Ze tijlpen erop los dus je hebt ze snel gelokaliseerd.

Bij de Gierzwaluwen is dit moeilijker. Ze vliegen op hoge snelheid door de straten over de daken en langs de gevels.

Soms duikt er een plotseling een kast in.

Als je toevallig met je ogen knippert op dat moment dan heb je deze al gemist.

Resultaat

Kolenbranderstraat:

2 gierzwaluwkasten bezocht door gierzwaluwen

4 gierzwaluwkasten bezocht door huismussen.

Wijnkoperstraat:

4 gierzwaluwkasten bezocht door huismussen.

Vleeshouwerstraat:

2 gierzwaluwkasten naast elkaar bezocht door Gierzwaluwen.

Geen Huismussen te zien of te horen.

Ambachtenlaan:

2 gierzwaluwkasten bezocht door Gierzwaluwen.

Het is mij niet bekend of deze vogels er ook broeden maar dat is natuurlijk wel te verwachten als ze de kasten bezoeken.

Gebleken is dat de kasten voor beide soorten het beste onder tegen de goot kunnen worden bevestigd zoals op bijgaande foto is afgebeeld.

Conclusie

Deze mitigerende maatregelen helpen dus wel degelijk. Gezien de tijd die ik eraan heb besteed is het wel zeer aannemelijk dat veel meer kasten bezet zijn.

Jan Benoist

Fenologie 2023

Een normaal voorjaar?

Het voelde regelmatig koud aan in april. Was het ook kouder dan normaal? Een analyse toont aan dat het voorjaar redelijk gemiddeld verliep. In een wereld zonder klimaatverandering zouden de temperaturen wel uitzonderlijk zijn geweest: uitzonderlijk warm wel te verstaan.

Kouder dan normaal, maar warmer dan vroeger. De temperatuur in het voorjaar van 2023 was niet uitzonderlijk. Maart was iets warmer dan we tegenwoordig gewend zijn. In april was het gemiddeld 8,7 graden Celsius in De Bilt, dat was 1,1 graad kouder dan het gemiddelde van 1991-2020. Als we echter het huidige weer met het gemiddelde van begin vorige eeuw vergelijken, blijkt dat de temperaturen dit jaar helemaal niet zo normaal waren. Zowel maart als april waren ruim warmer dan wat mensen vroeger gewend waren. Maart was ruim 2 graden warmer en april 1 graad dan het gemiddelde toen.

April 2023 was koel en nat. Het was de derde natte maand van dit jaar, na januari en maart, met 66 millimeter gemiddeld tegen 40 millimeter neerslag normaal. In tegenstelling tot de voorgaande jaren was er dan ook geen sprake van droogte. Met een gemiddelde temperatuur van 8,7 graden tegen normaal 9,8 was april koel. De maand begon met een paar koude maar droge en zonovertogen dagen. Met -5,0 graden Celsius in Eelde, in de nacht van 5 april, kwam het niet tot matige vorst maar wel tot de laagste temperatuur van deze maand. Met 21,6 graden werd op 22 april bij KNMI-station Twente de hoogste temperatuur genoteerd. De laatste week van april begon met veel bewolking en regen. De temperatuur deed een flinke stap terug. Daarna knapte het weer op met flinke droge en zonnige perioden maar het bleef koud. Met een maximumtemperatuur van slechts 10 graden en plaatselijk lichte vorst in de nacht. Eind april stegen de waarden tot normaal.

Hoe vinden trekvogels hun weg terug naar de broedgebieden?

Trekvogels leveren een geweldige prestatie, los van de afstand, het weer en de gevaren onderweg. Hoe weten ze de weg? Niet alle vogels trekken in groepen, zodat ze de trekroutes kunnen leren van oudere, ervaren vogels. Jonge Koekoeken trekken in de nazomer alleen naar het zuiden en keren ook weer alleen terug naar het broedgebied. Ze leren de migratieroute dus niet van de ouders. Ze worden bovendien ook nog grootgebracht door een andere vogelsoort. Deze heeft vaak ander trekgedrag en een ander overwinteringsgebied. Mogelijk vliegen ze met andere soorten weg en terug en leren zo de migratieroutes. Er zijn wel navigatie-hulpmiddelen gevonden die de vogels gebruiken. Gorzen gebruiken bijvoorbeeld de sterrenhemel als kompas. Dit blijkt uit experimenten in een planetarium. Vogels die overdag migreren gebruiken de baan van de zon langs de hemel. Veel vogels kunnen het aardmagnetisch veld waarnemen, een belangrijke factor om de richting te

bepalen. Ook de combinatie van zonlicht en aardmagnetisme speelt een rol evenals de polarisatie van het zonlicht. Vogels gebruiken ook hun ogen en neus. Boven land volgen vogels rivieren en bergketens.

Enkele resultaten 2023

De Grauwe Kiekendief, Draaihals en Zomertortel werden dit jaar weinig gemeld. De jacht op Zomertortels in het Middellandse Zeegebied is een van de oorzaken van de achteruitgang van deze zomergast.

De Gierzwaluw is een rasechte zomergast. De Gierzwaluwen verblijven ongeveer honderd dagen in ons land, de rest van de tijd brengen ze voor een groot deel door in Afrika. Ze beschikken over een nauwkeurig inwendig ritme. Hoe kunnen ze anders in seizoenloze landen weten wanneer hier de winter voorbij is. Gierzwaluwen bepalen waarschijnlijk hun koers en vliegbewegingen door te letten op het aardmagnetisme, de sterrenhemel, gepolariseerd licht, luchtdrukverschillen, geografische kenmerken en weersgesteldheid. Gierzwaluwen leunen op mooi weer en de vliegende insecten die erbij horen. Half april arriveren de eerste vogels in ons land. In Midden- en Noord-Nederland komen ze ongeveer een week later aan dan in België en onze omgeving. Vermoedelijk heeft het weer in Zuid-Europa invloed op het trekgedrag richting Noord-Europa. Gierzwaluwen trekken vaak op grote hoogte en worden daardoor minder snel waargenomen.

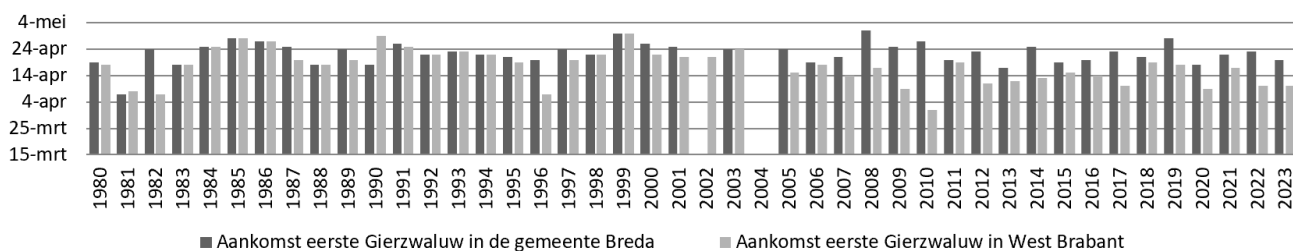
De eerste Gierzwaluw werd in West Brabant waargenomen op 10 april 2023. Berekend over 43 jaar (over deze periode zijn de data bekend) is de gemiddelde aankomst datum van de eerste Gierzwaluw 15 april. Het gemiddelde van de eerste tien waargenomen vogels in West Brabant was 18 april 2023.

De afgelopen tien jaar was de gemiddelde aankomstdatum in Amsterdam 28 april. Een decennium daarvoor 22 april en tussen 1994 en 2003 was het 23 april. Na 1948 gold Koninginnedag lang als terugkeerdatum (NRC). Dat Gierzwaluwen later worden gezien dan vroeger komt waarschijnlijk vooral doordat er nog maar zo weinig over zijn. Op een congres in Szczecin werd gemeld dat het aantal broedgevallen van Gierzwaluwen plaatselijk sterk achteruit is gegaan. Ook Italianen lieten zich daar somber uit over de gierzwaluwenstand. De situatie in Engeland werd in 2022 omschreven als dramatisch.

Een vroege Gierzwaluw zien is een kanskwesitie. Want hoe kleiner het aantal, hoe kleiner de kans er vroeg een te zien. Ondanks een toename van het aantal vogelaars gedurende die 43 jaar zijn de verschillende data, op enkele dagen na, vrijwel gelijk gebleven. Al wordt de eerste Gierzwaluw nu in West-Brabant wel eerder gezien dan in de periode 1980-2000. Is de oorzaak hiervan www.waarneming.nl? Zou het aantal Gierzwaluwen werkelijk zijn afgenomen en is daarmee de kans kleiner geworden zijn een vroege vogel te zien?

Hans van der Sanden

Aankomst eerste Gierzwaluw

Fenologie waarnemingen 2023

Soort	Vroegste waarneming	Fenologie waarnemingen 2023			gemiddelde aankomstdatum 2023 eerste 10 waarnemingen
		1	2	3	
Lepelaar *	3-1-2013	5-1-2023	18-1-2023	26-1-2023	10-2-2023
Zomertaling	25-1-2023	25-1-2023	15-3-2023	15-3-2023	12-3-2023
Wespendief	30-3-1980	1-5-2023	6-5-2023	12-5-2023	12-5-2023
Grauwe kiekendief	6-4-2006	26-4-2023	27-4-2023	2-5-2023	???
Visarend	31-1-2012	23-3-2023	2-4-2023	6-4-2023	15-4-2023
Boomvalk	8-3-1981	10-4-2023	19-4-2023	20-4-2023	21-4-2023
Kwartel	16-4-1985	16-4-2023	27-4-2023	2-5-2023	1-5-2023
Kleine plevier	16-2-2020	11-3-2023	11-3-2023	11-3-2023	17-3-2023
Kemphaan*	1-1-2019	9-1-2023	13-1-2023	18-1-2023	22-1-2023
Grutto (1)	11-1-2020	13-1-2023	27-1-2023	3-2-2023	18-2-2023
Zwarte ruiters	13-1-2018	4-3-2023	19-3-2023	27-3-2023	30-3-2023
Groenpootruiter	4-1-2019	28-1-2023	11-3-2023	19-3-2023	22-3-2023
Bosruiter	24-3-2018	10-4-2023	18-4-2023	21-4-2023	20-4-2023
Visdief	13-3-1983	30-3-2023	3-4-2023	5-4-2023	7-4-2023
Zwarte stern	10-4-1989	22-4-2023	23-4-2023	25-4-2023	28-4-2023
Zomertortel	7-4-1990	26-4-2023	1-5-2023	6-5-2023	???
Koekoek	19-3-1990	14-4-2023	14-4-2023	14-4-2023	15-4-2023
Gierzwaluw	1-4-2010	10-4-2023	15-4-2023	19-4-2023	18-4-2023
Oeverzwaluw	2-3-2012	18-3-2023	22-3-2023	23-3-2023	25-3-2023
Boerenzwaluw	18-2-2007	14-3-2023	21-3-2023	21-3-2023	23-3-2023
Huiszwaluw	17-3-2020	27-3-2023	1-4-2023	2-4-2023	4-4-2023
Boompieper	23-2-2021	18-3-2023	29-3-2023	29-3-2023	30-3-2023
Nachtegaal	5-4-1983	7-4-2023	8-4-2023	9-4-2023	11-4-2023
Blauwborst	24-2-2021	17-3-2023	17-3-2023	17-3-2023	18-3-2023
Gekraagde roodstaart	5-3-2007	2-4-2023	2-4-2023	3-4-2023	4-4-2023
Paap	14-3-2020	5-4-2023	14-4-2023	15-4-2023	19-4-2023
Tapuit	4-3-2017	17-3-2023	18-3-2023	19-3-2023	23-3-2023
Beflijster	2-3-2021	21-3-2023	25-3-2023	1-4-2023	3-4-2023
Sprinkhaanzanger	16-3-2017	4-4-2023	11-4-2023	11-4-2023	13-4-2023
Snor	28-3-2012	7-4-2023	9-4-2023	9-4-2023	13-4-2023
Rietzanger	15-3-2023	15-3-2023	18-3-2023	19-3-2023	25-3-2023
Bosrietzanger	9-4-2005	21-4-2023	22-4-2023	27-4-2023	1-5-2023
Kleine karekiet	29-3-2023	29-3-2023	2-4-2023	17-4-2023	16-4-2023
Spotvogel	10-4-1990	2-5-2023	4-5-2023	4-5-2023	6-5-2023
Braamsluiper	6-4-2019	15-4-2023	22-4-2023	23-4-2023	24-4-2023
Grasmus	18-3-2023	18-3-2023	9-4-2023	10-4-2023	13-4-2023
Tuinfluits	3-4-1986	10-4-2023	15-4-2023	20-4-2023	21-4-2023
Fluits	11-4-1982	16-4-2023	4-5-2023	6-5-2023	???
Tijftjaf **	1-1-2019	21-2-2023	22-2-2023	22-2-2023	?????
Fitis	8-3-1998	17-3-2023	18-3-2023	18-3-2023	21-3-2023
Grauwe vliegenvanger	5-4-2023	5-4-2023	16-4-2023	24-4-2023	25-4-2023
Bonte vliegenvanger	2-4-1990	8-4-2023	9-4-2023	10-4-2023	11-4-2023
Wielewaal	12-4-1981	1-5-2023	2-5-2023	2-5-2023	8-5-2023

Klapekster, *Lanius excubitor*

De eigenschappen die aan de Klapekster worden toegeschreven, wekken niet bepaald sympathie op voor deze vogel. Men noemt hem wel een agressieve en bloeddorstige tiran. Die slechte naam dankt hij aan de gewoonte zijn slachtoffers vast te prikken op doorns.

De naam

Eeuwenlang vingen de Brabantse valkenvangers Slechtvalken, *Falco peregrinus*, om ze te trainen voor de jacht. Als hulpmiddel daarbij vingen ze een Klapekster met een lijmstok om als verklikker te gebruiken. Dat gebruik vinden we terug in de naam van de vogel: *Lanius excubitor*. *Excubitor* betekent 'de wachthouder'. Wachter, is ook een streeknaam voor de Klapekster die de vangers van roofvogels gebruikten. Als de met een touwtje vastgebonden Klapekster een valk ontwaarde, werd hij nerveus en zocht dekking. De in de loerhut wachtende valkenvanger wist genoeg en maakte zich klaar om het net rond de lokker aan te spannen. Andere namen die de vangers voor de Klapekster gebruikten waren, 'handwerk' of 'handkwerk'. Afgaande op de vele streeknamen zijn de buitenlui al lang geboeid door deze merkwaardige vogel. Streeknamen zijn Blauwe Klauwier, Blauwe Tuinvalk, Negendoder, Vinkenbijter, Steenekster, Toarnekker (Fries), Schaapakster (Westvlaams).

FOTO, ED VAN ZOONEN

Kenmerken

De Klapekster is grijs, zwart en wit, met een trapvormige, zwart-witte, lange staart. Hij heeft een iets langere staart en kortere en rondere vleugels dan de Kleine Klapekster, *Lanius minor*. In tegenstelling tot de Kleine Klapekster heeft hij geen zwart voorhoofd maar wel een brede zwarte oogstreep, een witte wenkbrauwstreep en witte schouderveren. De witte vleugelstreep varieert tussen een kleine vlek op de handpenbasis en duidelijke witte band over de gehele vleugel (bij de noordelijke populaties). De onderzijde is wit en de poten zwart. De haaksnavel is bruin-zwart. Ze zitten meestal goed zichtbaar in de top van een boom of struik of op een draad. Ze hebben een golvende vlucht, waarbij de snelle vleugelslagen worden afgewisseld met glijperiodes met volledig ingetrokken vleugels.

Deze zangvogel weet de jachttactieken van verschillende roofvogelsoorten te combineren. Ze 'bidden' ook wel als een Torenvalk, *Falco tinnunculus*, wachten geduldig vanaf een uitkijkpost op een prooi zoals een Buizerd, *Buteo buteo*, en achtervolgen een zangvogel zoals een Sperwer, *Accipiter nisus*. Ook kunnen ze een nest plunderen zoals een Gaai, *Garrulus glandarius*. Met zijn haaksnavel lijkt de Klapekster ook wel wat op een roofvogel maar als je hem hoort, wordt duidelijk dat je met een zangvogel te maken hebt. De zang is eenvoudiger dan van andere klauwieren, meestal met schrille trillers en knarsende geluiden. Kenmerkend is een dubbele toon die monotoon, met lange pauzes wordt herhaald. Maar helaas hoor je ze nauwelijks meer, want ze broeden al sinds 1999 niet meer in Nederland. In de winter zijn ze veel stiller dan in de broedtijd. Klapeksters zijn meestal solitair. In de winter bezetten ze een voedselterritorium en zijn dan vrij agressief.

Er worden twee groepen onderscheiden, die vaak als aparte soorten worden beschouwd. In het grootste deel van Europa komt de noordelijke *excubitor*-groep voor, waartoe ook *homeyeri* in Oekraïne en *sibiricus* van Siberië behoren. Tot de zuidelijke groep wordt *meridionalis* van het Iberische schiereiland en van de Franse Middellandse Zeekust gerekend; deze hebben een donkergrijze bovenzijde en licht grijsroze onderzijde. Vogels van het Kaspisch gebied behoren tot de zuidelijke groep. Deze *pallidirostris* wordt een enkele keer waargenomen in Noordwest-Europa. Zij hebben spitsere vleugels en lichtere bovendelen en veel wit op de schouders en in de vleugels.

Voorkomen

In de negentiende eeuw kwamen Klapeksters verspreid voor over de oostelijke landsdelen. In Groningen werden ze algemeen genoemd net als in Noordoost-Twente. In de uitgestrekte voornamelijk boomloze hoogveen- en heidegebieden waren ze echter schaars. Uitkijkposten en nestplekken ontbraken hier. Aanvankelijk profiteerde de Klapekster waarschijnlijk van de cultivering van de woeste gronden. Er verschenen toen bomen en struiken en de aanleg van boekweitveldjes en grasland leverde voedsel op voor muizen en grote insecten. Ze ontbraken toen al in puur agrarische gebieden. Mogelijk waren ze wel aanwezig in de kreupelbossen van de duinkant. De Klapekster was vanouds ook een broedvogel van de Brabantse heidevelden. Braaksma kwam als resultaat van een door hem ingesteld onderzoek tot de conclusie dat er in 1954 nog 15-20 paar broedden in Noord-Brabant. Gezien het feit dat de Klapekster in de broedperiode buitengewoon schuw is, is het mogelijk dat er een enkel paartje over het hoofd is gezien. Desondanks was toen het zuidelijke deel van Noord-Brabant, met Twente, het belangrijkste broedgebied van de Klapekster in Nederland. Braaksma vermeldde toen reeds dat de broedgebieden ernstig werden bedreigd door ontginningen. Al voor 1930 was de Klapekster verdwenen uit Groningen, Friesland en de Achterhoek. Buiten de broedtijd was de Klapekster in najaar, winter en voorjaar nog regelmatig aanwezig op tal van heideterreinen in de provincie. Daarnaast werden Klapeksters ook nog regelmatig waargenomen in moerassen en broekbosjes van beken.

In de Atlas van de Nederlandse Broedvogels van 1979 werd wederom een ernstige afname geconstateerd van het aantal broedende Klapeksters in Nederland. Er werden nog ongeveer 25 broedparen vastgesteld waarvan 5-8 in Noord-Brabant.

Van de 20-30 Limburgse broedparen waren er in 1960 nog maar enkele over en kort daarna waren ze verdwenen. Het laatste succesvolle broedgeval dateert van het Doldersummerveld in 1993.

Het is onzeker of de Klapekster ooit broedvogel in West-Brabant was. Al lijkt het wel aannemelijk want volgens Paulussen broedden Klapeksters tot 1940 op alle heideterreinen in de Belgische en Nederlandse Kempen. In 2005 was mogelijk nog een broedpaar aanwezig op de Kalmthoutse Heide. De Klapekster is een typische uitgestorven broedvogel van duinen en heidevelden geworden. De meest verwoestende klap was de aanhoudende ontginning van de woeste grond. De overgebleven van oorsprong natte hoogveengebieden leden onder verdroging en de heidevelden waren omgevormd tot dennenakkers. Ook in Duitsland nam de soort in 25 jaar met twee-derde af. Scherpe afnames zijn ook bekend uit Frankrijk. Gek genoeg worden toenames gemeld uit het oosten van Europa.

De meeste populaties zijn (gedeeltelijk) trekvogel. In Zuidwest-Europa verplaatsen de vogels zich relatief weinig. Het is een vrij zeldzame vogel. Van oktober tot in maart komt hij in kleine aantallen voor in ons land als doortrekker en wintergast. De in de winter hier waargenomen vogels komen voornamelijk uit Scandinavië. Tot 1975 kwamen Klapeksters in geheel West-Brabant voor als wintergast, ook in het agrarische gebied. Daarna volgde een dramatische afname. De afname wordt toegeschreven aan een veranderde trekstrategie van Scandinavische vogels. Het geschatte aantal overwinteraars is 300-400 (2013-2025) en het geschatte maximale aantal doortrekkers is 100-500 (2008-2012). Gelukkig laten ze zich 's winters nog wel regelmatig op grote heideterreinen in onze omgeving zien zoals op de Strijbeekse Heide en de Pannenhoef. Hier laten ze wel duidelijk sporen na.

Voedsel

Hoewel de Klapekster geen echte roofvogel is, jaagt hij wel op vrij grote dieren. Om hun favoriete prooien, muizen, hagedissen en andere reptielen, (mest)kevers en kleine vogels, op te zoeken blijven Klapeksters regelmatig klapwiekend (biddend) in de lucht stilstaan. Vaak spietsen ze hun prooi op doorns of op prikkeldraad. Zo kunnen zij gemakkelijk eten en kan ook een voorraadje aangelegd worden. Zie je een vastgeprikt vogeltje, mestkever, hagedis of zijn favoriete prooi, een woelmuis, dan krijg je de dader misschien in de kijker. Goede en slechte muizenjaren in Nederland zijn van invloed op het aantal hier overwinterende Klapeksters.

Klapeksters produceren ook braakballen. Wil je de favoriete prooi van een vogel vaststellen dan zul je zijn braakballen moeten onderzoeken.

Broedbiologie

Hun nest maken ze op heel verschillende plaatsen, soms goed beschut in naaldbomen, maar ook in dichte doornstruiken of in een gevorkte tak van een fruitboom. Het is een stevig nest van takjes en plantenstengels gevoerd met haar en veren. Half april-juni legt het vrouwtje 5-7 eieren, die door het mannetje en vrouwtje in 15 dagen worden uitgebroed. De jongen worden door beide ouders gevoerd en vliegen na 19-20 dagen uit.

De vogels uit Scandinavië broeden daar in de berkenbossen, moerassen en hoogveengebieden. Het laatste broedgeval in Nederland van de Klapekster stamt uit 1999.

Hans van der Sanden

Literatuur:

Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederlandse Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels.

Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000

Avifauna van Noord-Brabant, van Erve 1967.

Samenwerkingsverband Westbrabantse Vogelwerkgroepen 2007.

Atlas van de West-Brabantse broedvogels, NPN media, Breda.

Verschenen of verdwenen, Ruim een eeuw Nederlandse broedvogels in beweging. Sovon.

FOTO, ED VAN ZOONEN

Ooievaars in Breda en omgeving

In 2023 hebben twaalf paar Ooievaars in en rond Breda een nest gebouwd. Op acht hiervan zijn met succes in totaal vijftien jongen grootgebracht. Op vier nesten zijn geen jongen groot gekomen. Van enkele nesten is bekend dat er jongen zijn gestorven. Over de oorzaak kan gedacht worden aan de hitte- en de droogteperiode in juni. Gelukkig is er in 2023 geen vogelgriep geconstateerd.

Vijf nesten zijn geplaatst door de gemeente Breda, zeven door particulieren.

De nesten zijn gevolgd door Raymond van Breemen, Ger Duijf, Ria Lambregts, Joop van Riet en Erik Rijnen. Over de gang van zaken is intensief e-mailcontact geweest.

OOIEVAARSNEST MARKDAL SBB

Harry van Vugt

plaats	locatie	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Breda	Markdal SBB	4	3	2	3	4	mislukt	mislukt
Breda	Markdal A58	x	x	x	x	x	x	1
Breda	Schipperspad	X	X	X	mislukt	4	1	mislukt
Breda	Hoge Vucht kinder	X	X	X	X	mislukt	1	3
Breda	Hoge Vucht wijk	x	x	x	x	x	mislukt	mislukt
Breda	Asterd plas	x	x	x	x	x	3	2
Breda	de Hartel	X	mislukt	mislukt	3	3	2	3
Breda	Trippelenberg	x	x	x	x	x	1	mislukt
Breda	Wolfslaar	x	x	x	x	x	mislukt	1
Breda	Gilze-Wouwerbeek	x	x	x	x	x	mislukt	1
Chaam	Hondsdonk	X	2	2	2	2	2	2
Etten	Oostpolder	3	mislukt	mislukt	mislukt	mislukt	4	2
	totaal	7	5	4	8	13	14	15

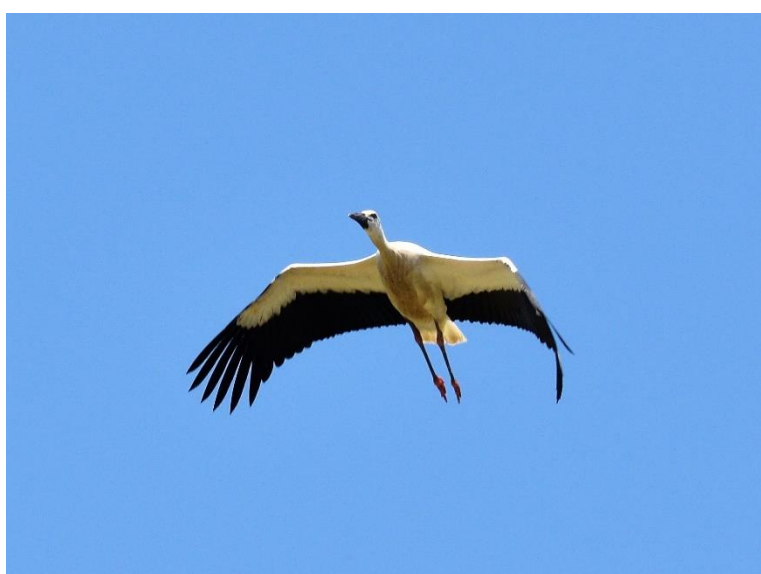

FOTO GER DUIF

Geachte redactie,

Ik hou niet van de natuur.

Meestal steekt iedereen de vinger omhoog als ik bij een lezing vraag wie er van de natuur houdt. Als ik daarna enkele voorbeelden geef wat natuur zoal in de praktijk kan betekenen, dan is er ineens heel wat minder enthousiasme. Ik heb het dan niet over extremen zoals achtervolgd worden door een leeuw of een ijsbeer.

Het gaat niet verder dan een mug in je slaapkamer, mol in de tuin, vlieg op je eten, luis op de rozen, mieren en slakken in de tuin, een ekster die de jonge mereltjes opeet, een teek tussen de billen en een virus onder de leden. Ook ik -van wie men het meestal niet verwacht- heb dan vooral de neiging om de natuur te bestrijden. We houden blijkbaar van de natuur als we er geen last van hebben.

Houden van de natuur blijkt een persoonsgebonden emotie te zijn waarbij willekeur voorop staat. Dat is erg lastig en inefficiënt als we iets met die natuur moeten. Om het systeem natuur te begrijpen waar we met z'n allen onderdeel van zijn, is een willekeurige opvatting dus niet verhelderend. Ik pleit vooral voor een analytische (wetenschappelijke) benadering. Hierdoor zullen we veel eerder snappen hoe de natuur echt in elkaar steekt, waar de grenzen liggen en hoe de mens zich verhoudt tot die natuur. Dat laatste is buitengewoon relevant omdat we door het gigantische aantal mensen met al hun handelen de wereld (en dus de natuur) enorm beïnvloeden.

Die beïnvloeding houdt helaas in dat het systeem steeds minder divers wordt en daardoor verzwakt. Alle levende wezens –dus ook de mens- ondergaan de consequenties hiervan, zoals allerlei plagen, klimaatopwarming etc. Als je dit eenmaal snapt, ontdek je dat je vooral respect moet hebben voor die natuur. Dan kom je ook tot de conclusie dat alle activiteiten die het systeem richting afgrond duwen moeten worden beperkt, veranderd, verboden etc. Dit niet alleen uit zelfbehoud, maar ook uit verantwoordelijkheid voor andere levensvormen. Op het moment dat je het echt snapt, word je echter ook verantwoordelijk en moet je je conclusies trekken. In elk geval zal de consument de mateloosheid los moeten laten en veel meer bewuste keuzes moeten maken. De agro-industrie zal echt moeten afstappen van hun verwoestende verdienmodel. De natuurorganisaties zullen veel meer het reële verhaal moeten vertellen en niet het publiek paaien (afleiden) met de aabare soorten, zoals de enorm toegenomen Ooievaar. Deze -met veel moeite- herstelde populatie zegt eigenlijk niet veel over de kwaliteit van de natuur.

Is er nog hoop? Ik weet het niet. Is dat een reden om dan niets meer te doen? Gezien het bovenstaande zult u begrijpen dat dat voor mij geen optie is.

Gert van der Hart

Natuuronderzoeker

0651457669

info@globenatuurreizen.nl

Vijftig jaar lid van de West Brabantse Vogelwerkgroep:

Agnes van der Sanden en Jan Benoist

Tijdens de algemene ledenvergadering van 19 april 2023 werden deze twee leden geheel onverwacht verrast met de felicitaties namens de vereniging.

1973 was het jaar waarin beiden lid werden van de Vereniging waarin ze nog steeds actief zijn. Een waar compliment waard!

Agnes van der Sanden werd in 1979 lid van het vernieuwde bestuur van de vereniging en werkte, als redacteur, met veel enthousiasme mee aan het eveneens vernieuwde Hupke. Bijna gelijktijdig werd zij een soort contactpersoon tussen ons bestuur en dat van de KNNV Breda.

Bij de jeugdvogelwerkgroep had ze een vrolijke tijd; ze was daar ook 'in dienst' als chauffeuse. Met de nieuwsgierige ogen van de deelnemers heeft ze nog meer van de natuur genoten.

Als bestuurslid werkte ze mee aan het tot stand komen van de werkgroep De Kamertjes, en ter bezegeling daarvan, tekende ze samen met Jan Benoist het onderhoudscontract met de gemeente Breda. In de eerste jaren van deze werkgroep werkte ze ook intensief mee aan het onderhoud. Voor de Atlas van de West-Brabantse broedvogels deed zijn inventarisaties, onder de bezielende leiding van de toenmalig biologisch secretaris Ad Nuijten.

Recenter, sinds 2006, is ze lid van de Werkgroep Weidevogelbescherming Weimeren, waarvan de laatste jaren als coördinator.

Ook bij de Knotwerkgroep is zij vanaf de oprichting actief. Min of meer buiten haar lidmaatschap van onze vereniging vallen de winterwatervogel- en PTT-projecten, waaraan zij haar steentje bijdraagt.

Je zou zeggen... wat heeft ze nog niet gedaan? Nou, sinds kort helpt ze onze secretaris bij de samenstelling van de maandelijkse Nieuwsbrief.

Jan Benoist is de grondlegger van onze vogelcursus en al bijna twintig jaar de coördinator daarvan; de laatste jaren samen met Fred Pardoel. Ruim veertig jaar is hij kartrekker geweest van de werkgroep De Kamertjes; maar dit jaar heeft hij het stokje overgedragen aan Oscar Loos. Samen met Martin van Leest vormt hij al vijftien jaar de hoofdredactie van 't Hupke. In vroeger tijden was hij bijna twintig jaar bestuurslid (penningmeester en voorzitter) van onze vereniging.

Ook al bijna tien jaar coördineert hij; namens de Vogelwerkgroep het 'ErvenPlus project' in samenwerking met de gemeente Breda en Brabants Landschap.

Op de Rith is hij al vijftien jaar samen met Frans Snijder bezig met het controleren en bijhouden van de Steen- en Kerkuilen.

Bijna te veel dus om op te noemen. Voor zijn enthousiaste en niet aflatende inzet ontving hij in 2018 de Gouden Lepelaar van Vogelbescherming Nederland.

Voor hun jarenlange lidmaatschap en enthousiaste inzet ontvingen zij een cadeaukaart om naar eigen inzicht te besteden.

Ineke Buijsters

Terugblik op weidevogel- bescherming Weimeren 2023

Ons werkterrein

In een deel van Weimeren wordt vanaf 2021 gewerkt aan de aanleg van o.a. nieuwe moerassen. Daardoor was dat deel van ons werkterrein voor ons, als weidevogelbeschermers, niet meer te betreden. Wij beschermen voor het 17de jaar op rij de weidevogels in Weimeren, vanaf 2021 dus alleen nog in het "boerenland"- deel.

Achteruitgang weidevogels

Volgens SOVON vertoont de broedvogeltrend van de Kievit een neergaande lijn. Dat is in Weimeren zichtbaar. Zo'n zelfde lijn zien we bij de Scholekster ook.

In een poging om die lijn bij de Scholekster wat om te buigen neemt onze groep vanaf dit jaar deel aan het scholeksterplatform-project. De Scholekster is op zoek naar voldoende voedsel, veiligheid en broedgelegenheid van strand naar weiland, boerenland en ook naar de stad verhuisd. De Scholekster is een steltloper die zijn jongen voert. Vandaar dat hij in de stad een rustig broedplekje zoekt op platte grinddaken, waar de jongen hoog boven de grond veilig zijn voor de meeste grond-predatoren. Zo'n veilig plekje, boven de grond, is er nu ook op weilanden en akkers. Helaas zijn onze drie 'nesten op palen' wel in gebruik geweest als uitkijk- of rustgelegenheid door allerlei vogels, maar zijn ze nog niet door de Scholekster als legselplaats uitverkoren. Misschien volgend jaar...

De omstandigheden

Het natte voorjaar was een zegen voor het uitgedroogde land, bood waarschijnlijk ook voldoende voedsel voor de volwassen vogels en de nodige rust. Want voor de boeren was het onmogelijk het doornatte land te bewerken. In de tot plas-dras geworden velden vonden we 5 kievit- legfels. De daarop volgende periode met hitte en droogte was niet bepaald in alle opzichten gunstig, noch voor mens, noch voor 'onze' vogels. Met alle gevolgen van dien.

Het magere resultaat

Vijf kievitlegfels in de mais, met in totaal 20 eieren, waaruit 14 jongen

Twee scholeksterlegfels in de mais, met in totaal 5 eieren, waaruit 3 jongen.

Tussen Aalscholver en Zwarte kraai, een selectie uit 50+ 'losse' waarnemingen:

Blauwborst, Bruine kiekendief, Grasmus, Grote zilverreiger, Holenduif, Huiswaluw, Kleine karekiet, Lepelaar, Patrijs, Ringmus, Roodborsttapuit, Sperwer, Tapuit, Veldleeuwerik, Watersnip.

Agnes van der Sanden, coördinator Werkgroep Weidevogels Weimeren.

Voorbeeld scholeksterplatform-in-de-maak
Kievitkuikens worden overgezet naar veiliger plaatsen

FOTO, PIET HANEGRAAF

PR-Activiteiten het drukke voorjaar.

Het voorjaar is bij uitstek geschikt om extra aandacht te geven aan vogels in je tuin.

Ons team ging daarover enthousiast vertellen bij:

Scholenproject Vlindertuin in Princenhage (7, 9 en 10 maart)

Op de Ambachtenlaan, bij het Bielloopparkje, hebben we meegewerkt aan het scholenproject. Vanuit de www.plukroute-princenhage.nl is ons gevraagd, in de nieuw aan te leggen vlindertuin, meer te vertellen over vogels. Hoe doe je dat aan kids uit groepen 7/8? Om het interessant te maken lieten we de zang van vogels horen die in dat gebied leven. Door de telescopen konden ze kijken naar een (stilzittende) blauwborst. In de kletsnatte regen hebben we daar 3 middagen gestaan. In regenpak en onder de plu hebben we daar enthousiast van alles verteld. We gaan nog eens terug, als het droog is, om te kijken hoe de vlindertuin er nu uit ziet. Wil jij ook gaan kijken? De locatie is Ambachtenlaan tegenover huisnummer 150.

Groenrijk in Prinsenbeek (18 maart)

De vraag was: "Wij organiseren een workshop nestkastjes timmeren en zou de Vogelwerkgroep dan iets over vogels kunnen vertellen"? Graag zelfs, en ook over biodiversiteit, voeding, tuinrichting etc. Met het PR team konden we veel bezoekers (groot en klein) antwoord geven op de vele vragen en, zoals we zijn, nog veel meer vertellen. Er was zelfs een laptop waarop we diverse filmpjes konden laten zien. Creatief konden de kinderen een leuke vogelkaart maken met gekleurde veertjes. Deze middag was er ook tijd voor ons om samen bij te praten.

Intratuin Breda op het klimaatplein (1 april)

In 2022 waren we, tijdens hun 25-jarig jubileum, present met ons PR-team; daar waren zij enthousiast over en daarom werden we dit jaar weer gevraagd. Midden tussen alle mogelijke vogelnestkasten, -voer en versierselen hebben we, voornamelijk Willem, planten, struiken en meer vogelgerief verzameld zodat het bijna een echte vogelvriendelijke tuin was.

Heel bijzonder was de aanwezigheid van Frans met een doosje verse uilenballen. Kinderen (en ouders) gingen met een pincet aan het uitpluizen. Voor veel mensen een openbaring en een uitdaging

Aan de workshoptafel kon van alles voor de vogels worden geknutseld.

Omdat we het zelf zo leuk vinden, hadden we ook onze VSQ (Voel Spreekwoorden Quiz) meegenomen. Helaas konden we geen magnetron meer winnen.

Het invullen van spreekwoorden zorgde soms voor lachsalvo's of juist opgetrokken wenkbrauwen maar in ieder geval: goeie gesprekstof over vogels!

Wolfslaar tijdens de Groene Doe Markt (16 april)

Onze PR-kraam stond op een mooie locatie naast de bijenschuur. Op tafel lag al ons voorlichtingsmateriaal, info over lezingen en excursies. Ook het nieuwe cursusprogramma hadden we bij ons. We hadden de taken verdeeld: voorlichting geven over vogels en hun leefgebied door Maurice en Joop. Zij testten de bezoekers ook op hun spreekwoorden-kennis. Speciaal voor de kinderen was er een doe-tafel. Van bolletjes wol werden de meest vrolijke vogels gemaakt; ook de oudere kids stonden in de rij te wachten. Gelukkig kregen alle vogeltjes een snavel, oogjes, pootjes en een veer op hun kop. Marijke en Sandra hadden zelfs geen tijd voor thee of een sanitaire stop. We hebben veel complimenten ontvangen van de bezoekers!

Teamleden die deze PR-activiteiten tot een succes maakten zijn:

Frans Jacobs, Ger Duijf, Hans Goosens, Jan Benoist, Joop van Riet, Kees van der Krift, Marijke Levi, Maurice Verschuren, Piet van Iersel, Sandra Schrauwen en Willem Veenhuizen.

Heb je zin om ook een keertje met ons mee te gaan? Stuur dan een mailtje naar publiciteit@westbrabantsevwg.nl

Ineke Buijnsters

Plan Woonakker Teteringen

De bouwvergunning voor plan Woonakker in het buitengebied van Teteringen is verleend, de bedoeling is dat er ongeveer 500 woningen worden gebouwd. In goed overleg met de gemeente is er een oplossing gevonden om de bestaande territoria van Steenuilen te beschermen. Er komt een uilenzone van 6 hectare en een extra groenstrook van 7 hectare.

De uilenzone (zie kaartje) ligt westelijk van de nieuwe woonwijk. In de omgeving van het plangebied liggen 3 territoria van Steenuilen, 1 daarvan ligt aan de oostrand van het plangebied aan de Heistraat. Om deze territoria te beschermen zijn compenserende en of mitigerende maatregelen vereist en is er een oplossing gevonden door het aanleggen van een uilenzone. Voor het territorium aan de Heistraat wordt nader onderzoek uitgevoerd door Bureau Waardenburg. Hier is mogelijk sprake van aantasting van het territorium van de daar broedende Steenuil. De mitigerende maatregelen zijn mooi bedacht maar in de praktijk werkt het meestal anders. Of de steenuilen er over een paar jaar nog zitten is afwachten, we zullen ze blijven

FOTO, ED VAN ZONEN

2.1 Wettelijke bescherming

De steenuil is een beschermde inheemse diersoort als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder b, van de Flora- en faunawet. Hij staat ook vermeld in de Vogelrichtlijn. Bij de beoordeling van ontheffingsaanvragen geldt de uitgebreide toets. De steenuil staat als kwetsbaar vermeld op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels (2004). De nesten van steenuilen zijn het hele jaar beschermd en vallen onder categorie 1 van vogelnesten (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2009): 'nesten die behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats'. Hierbij moet ook rekening worden gehouden met de functionele leefomgeving ervan.

3.3 Functionaliteit van de vaste voortplantings- of verblijfplaats

Er mag op geen enkel moment een verslechtering van de functionaliteit van een voortplantingsplaats en/of van een vaste rust- en verblijfplaats optreden, ook niet tijdelijk. De functionaliteit van de voortplantingsplaats en/of van de vaste rust- en verblijfplaats wordt aangetast als de voortplantingsplaats of verblijfplaats zelf of essentiële delen van het gebied rond de aangetroffen voortplantingsplaats of verblijfplaats vernietigd worden, of als de kwaliteit ervan achteruitgaat (figuur 14), waardoor de voortplantingsplaats of verblijfplaats zijn functie niet meer kan vervullen.

Uit: soortenstandaard Steenuil

Een dagje vogelen met

Bart Jaspers

In maart dit jaar was ik bij de tweede theorieles van de cursus Vogels herkennen. Ik hoorde Bart enthousiast en bevlogen vertellen over de vogeltrek. Hij verzorgde deze les voor de eerste keer voor onze vereniging. De moeite waard om Bart wat beter te leren kennen.

Hoe belangrijk is het vogelen voor jou?

Als ik alles zo eens op een rijtje zet blijkt vogels kijken toch een 'vrij aanwezige' hobby te zijn in mijn leven (Dit werd ook meteen door mijn vrouw bevestigd trouwens. Maak er maar 'zeer aanwezig' van, dat zou zelfs beter kloppen.) Ik ga regelmatig op pad, alleen of, leuker nog, met een klein groepje en daarnaast heb ik eigenlijk altijd en overal wel een verrekijker bij me. Ook in en vanuit de tuin heb ik al veel leuke waarnemingen kunnen doen en het is sowieso de allerbeste reden om veel buiten te zijn!

Wat betekent de Vogelwerkgroep voor jou?

Ik ben nog niet zo lang lid, maar ik heb al wel gemerkt dat het een hele actieve groep vogelaars is waar veel wordt georganiseerd en ondernomen.

Waarom ben je lid geworden?

Ik ben al jaren lid van de vogelwerkgroep van het IVN en het leek me leuk weer eens wat andere mensen en gebieden te leren kennen.

Wat is je vreemdste ervaring op vogelgebied?

Dit is wel een lastige vraag, want wat eerst vreemd lijkt blijkt later vaak weer normaal gedrag te zijn; op dat moment wist je nu eenmaal niet beter. En dat is ook wel meteen het leuke van deze hobby!

Wat is je lievelingsvogel?

Een favoriete vogel heb ik niet echt en het leuke aan vogels kijken is dat de ontmoeting vaak bepaalt hoe mooi de vogel is. Soms komt een vogel zo verrassend en zo prachtig in beeld dat op dat moment alle voorgaande mooiste vogels even vergeten zijn. Het mooie is dat je dit gevoel net zo goed bij een Zearend als bij een Pimpelmees kunt ervaren.

Maar als ik er toch een moet noemen vind ik de Raaf wel een fantastische vogel, zowel qua uiterlijk als gedrag.

Wat doe je zoal op vogelgebied?

Ik probeer zo veel mogelijk op pad te gaan en zodoende elke maand wel een keer in het bos, aan de kust en in de Biesbosch te zijn. Daarnaast geef ik samen met vier anderen de "basiscursus vogels" bij het IVN en gids ik een aantal keer per jaar een vogelwandeling voor het IVN. Afgelopen jaar heb ik ook het onderwerp vogeltrek gepresenteerd bij de basiscursus van de West Brabantse en een vogelgeluidenwandeling begeleid.

Bij de vogelwerkgroep van het IVN coördineer ik de uilengroep voor de bescherming van de Steen- en de Kerkuil.

Bij het lesgeven is het iedere keer weer een leuke uitdaging om een onderwerp uit te pluizen, dit samen te vatten in een presentatie en daarmee hopelijk het enthousiasme over vogels aan te wakkeren. Ook de spanning van het presenteren blijft leuk!

Daarnaast vind ik vooral het begeleiden van excursies, waarbij je moet inspelen op de groep en op de waarnemingen, steeds opnieuw een mooie uitdaging om met zijn allen op een gezellige manier een leerzame wandeling te hebben.

Wat is het mooiste vogelland?

Ik ben natuurlijk het vaakst in Nederland op pad en ik blijf me ook na vele jaren nog verbazen wat een mooie gebieden we hier hebben en wat voor leuke en bijzondere vogels je hier tegen kunt komen. Maar ik ben in het verleden ook vaak in Schotland geweest en het is dan wel heel speciaal om in de ongerepte verlatenheid, die je hier niet meer hebt, rond te struinen en vogels te spotten.

Wat is je favoriete gebied in Nederland?

Het is geweldig om zo dicht bij een fantastisch gebied als de Biesbosch te wonen, waar je eigenlijk altijd wel wat leukes aantreft, maar een rondje Zeeland mag zeker niet ontbreken!

Kun je vogelen combineren met je werk of andere hobby's?

Dat kan heel goed, al merk je wel dat je als je eens een jaar hebt met wat flinke klusprojecten- zoals het bouwen van een flinke tuinkamer, een werkschuurtje en een bokkenhok- veel vogeltijd inlevert. Verder hebben we een klein bootje en ben ik regelmatig met mijn vrouw en twee honden op pad in de Biesbosch. En hoewel vogels kijken geen echt gedeelde hobby is valt er dan genoeg te zien en te genieten! Al 25 jaar werk ik bij een technisch bedrijf waar we planetaire aandrijfkasten maken. Ik verzorg daar de engineering en de werkvoorbereiding; maar buiten die veertig werkuren blijft er gelukkig genoeg tijd over en kan ik regelmatig een dagje extra vrij nemen.

Ineke Buijsters

Stellebos

Algemeen

Stellebos is een opgespoten gebied van veertig hectare, gelegen tussen Nieuw-Vossemeer en Halsteren, op het uiterste randje van Noord-Brabant.

Ligging en bereikbaarheid

Het Stellebos ligt ten zuiden van Nieuw-Vossemeer richting Halsteren, via de Veerweg en de Zeeweg, in wat de Eendrachtspolder was. Routebeschrijving via

www.vvybrabantsewal.nl (zoek Stellebos). Ga je vanaf de N257 via de Oude Heydijk naar Nieuw-Vossemeer dan is de route via oude slingerende dijkjes ook zeker de moeite waard.

Aan de westkant grenst het bos aan het Schelde-Rijnkanaal, aan de oostkant liggen weiden en akkers.

Beschrijving

Het Stellebos is een klein natuurgebied, je loopt er in ongeveer twee uur tijd omheen. De voormalige slikken en schorren zijn bij de aanleg van de Schelde- Rijnverbinding (1975) opgespoten met zand, en beplant met bos als compensatie voor de natuur.

Inmiddels is het bos wat volwassener. Er zijn op dit moment dunningswerkzaamheden gaande en er worden zieke essen verwijderd. Het bos zelf is daarom afgesloten voor bezoekers, maar alleen al het rondje eromheen is de moeite waard.

De beplanting is gevarieerd loofbos: deels beuk, maar op andere plekken staan veel essen, berken, eik, els, wilg, veldesdoorn, meidoorn, en in de struiklaag kornoelje, gelderse roos, vlier, kardinaalsmuts. Dit betekent in juli ook aardig wat vlinders en lekker bramen eten onderweg. In het Schelde-Rijnkanaal liggen op verschillende plaatsen dammetjes, die zorgen voor beschutte plaatsen, waar zich veel vogels verzamelen.

Mogelijkheden

Er is een parkeerplaats aan de noordkant. Aan de zuidkant is ook een ingang, maar daar is geen parkeerruimte. Horeca vind je in Nieuw Vossemeer of in Halsteren.

Er is maar één route mogelijk op dit moment, en dat is om het bos heen lopen: langs het water naar het zuiden, tussen de schapen en prachtig bloeiende distels, met weidse uitzichten, en via het pad langs de bosrand weer terug.

Er is genoeg te zien, en een bezoek aan de plek laat zich goed combineren met bijvoorbeeld een wandeling aan de Dintelse Gorzen en diverse gebieden op Tholen. Tegenover de parkeerplaats kun je ook nog uitkijken over gemaal Zoute Sluis van Rijkswaterstaat, met vispassage en waterharmonica. Ook daar willen in het riet van de waterzuivering wel vogels zitten.

Wie wil kan het Ommetje van de Eendracht volgen (ongeveer 10 km) dat ook rond het Stellebos gaat en verder de polder in. Langs het water loopt ook een goede fietsroute.

Wat is er te zien en te horen

Op een van de eerste regenachtige dagen in juli vooral Boerenzwaluwen (en een enkele Huiszwaluw), Spreeuw Groenling, Huismus, Graspieper, Vink, Buizerd en Torenavk. Aan de waterkant veel Witte Kwikstaarten. Krakeend, Wilde Eend, Grauwe Gans, Nijlgans, Knobbelzwaan, Fuut en Meerkoet.

Op www.waarneming.nl zoeken op Nieuw-Vossemeer – Stellebosweg e.o.

Wilma Rasink

Kwak, *nycticorax nycticorax*

De Kwak is een semi-kosmopolitische vogel. Waar komen de twee Kwakken, waargenomen in de Haagse Beemden toch vandaan?

De Kwak is een gedrongen reiger (lengte 58-65 cm.) met vrij korte poten. Een adult heeft een zwarte rug, fluweelzwarte schedelkap met in het voorjaar twee of drie lange witte sierveren in de achterhals en zachtgrijze onderdelen. De vogel heeft een forse donkere snavel en rode ogen. De poten zijn geelachtig en in het broedseizoen dofrood. Een juveniel is van boven donkerbruin, van onder geelwit gevlekt en heeft geen witte sierveren. Jongen krijgen door een gedeeltelijke rui in de eerste winter een donkergrijze kruin, mantel en schouders. Het tweede zomerkleed lijkt op het adult-zomerkleed. In de vlucht hebben ze een 'afgestompt' silhouet. Ze worden in de avond actief en zitten overdag meestal verscholen in bosjes of struiken. Het is dus een nachtvogel behalve in de broedtijd. Vandaar de Duitse naam Nachtreiher of Engelse naam Night Heron. Ze broeden in kolonies in bomen of hoge struiken, soms in het riet, vaak in gezelschap van verwante soorten. De noordgrens van de verspreiding overschrijdt alleen in West-Europa de juli-isotherm van 20 graden Celsius. Het voedsel bestaat uit een grote verscheidenheid aan waterdieren. Bij het voedsel zoeken heeft de Kwak een voorkeur voor ondiep water. Ze kunnen een rauw geluid maken 'kwàhk' of 'kwòhk' meestal in de schemering.

De Kwak is in vooral in West- en Midden-Europa op vele plaatsen verdwenen als broedvogel. Vooral als gevolg van vervolging door de mens en door de ontginning van het broedbiotoop. Hierdoor is een sporadisch en verbrokkeld karakter van het broedgebied ontstaan. De huidige dichtstbijzijnde broedgebieden van de Kwak liggen op honderden kilometers afstand in zuidelijke en oostelijke richting.

Tot het midden van de negentiende eeuw broedde de Kwak nog op verschillende plaatsen in het deltagebied van de Rijn en Maas. Maar omstreeks 1900 waren ze vrijwel geheel uitgeroeid in ons land

Oude gegevens wijzen erop dat er mogelijk in 1934 en 1937 enkele broedgevallen hebben plaats gevonden in de Brabantse Biesbosch. In 1946 werd in de Brabantse Biesbosch een kolonie ontdekt, die toen zeventien of achttien nesten telde. Na 1946 bleef de kolonie bestaan maar er werden nooit meer dan tien nesten geteld. In 1962 werd een tweede kolonie ontdekt in de Groote Peel op de grens van Noord-Brabant en Limburg. Het aantal broedparen was hier nooit meer dan vier. Deze kolonie werd mogelijk als gevolg van verstoring in 1969 weer verlaten. Buiten deze gebieden zijn er enkele incidentele broedgevallen of -pogingen bekend. Het aantal broedparen in de Brabantse Biesbosch in de jaren 1975-1977 werd geschat op twaalf tot achttien. In 1985 kon het broeden in de Brabantse Biesbosch niet meer worden vastgesteld. In 2022 was er een melding van geldige territoria in de Brabantse Biesbosch,

in het plasseengebied van de Wieden en bij Kinderdijk. In de Oostvaardersplassen broedt de Kwak waarschijnlijk ieder jaar. In Artis broeden sinds 1989 vrij levende Kwakken die voor de voedselvoorziening afhankelijk zijn van de dierentuin. Er waren daar zeven paren in 2022. Bij Avifauna kwamen drie tot vier paren tot broeden in 2022. In het Rotterdamse Blijdorp broeden sinds 1998 succesvol ontsnapte Kwakken. In Zeeland werden er het jaarrond Kwakken waargenomen. Deze waren afkomstig uit het Zwin bij Knokke. Deze populatie die was ontstaan uit losgelaten vogels omvat een veertigtal paren. Door het verdwijnen van deze semi-wilde kolonie zakte het aantal broedparen daar naar een of twee paren.

In het voorjaar van 1993 verbleef een duo bij de Grote Melanen bij Bergen op Zoom. Maar er werden geen aanwijzingen gevonden voor een broedpoging. In 2021 werden er naar schatting zo'n 45-50 broedparen geteld in Nederland. Niet eerder werden er zoveel geteld. De groei van de broedpopulatie komt voor een deel op het conto van de populatie van het Park Toorenvliedt in Middelburg. In 2021 werden daar 15 nesten en in 2022 18 nesten geteld. Deze kolonie is ontstaan uit vrij vliegende vogels van een privécollectie. Ook bij de andere broedparen in Nederland is vaak sprake van vrij levende vogels afkomstig uit gevangenschap of nakomelingen daarvan. Door de verborgen en onopvallende leefwijze is het lastig broedgevallen van de Kwak aan te tonen. Wilde Kwakken zijn tijdens de broedperiode waarschijnlijk storingsgevoelig. Mogelijk is de recreatiedruk een van de redenen dat de Kwak als broedvogel uit de Brabantse Biesbosch is verdwenen. Het vreemde is dat Kwakken in de broedkolonies van druk bezochte parken de recreanten wel goed verdragen.

Hans van der Sanden

Literatuur

Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederlandse Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen
SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels
Avifauna van Noord-Brabant, van Erve 1967
Samenwerkingsverband Westbrabantse Vogelwerkgroepen 2007. Atlas van de West-Brabantse broedvogels, NPN media, Breda
Atlas van de Europese vogels. Prof. Dr.K.H. Voous.

FOTO, VOGELWACHT UDEN

Waarnemingen

9	Geoorde Fuut	14-7-2023	Breda	Galder - Galdersche Heide	Jarek van Houten
1	Roerdomp	5-5-2023	Woensdrecht	Noordpolder van Ossendrecht	Gert Bouwmeester
2	Kwak	1-6-2023	Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Rutger van Ouwerkerk
6	Koereiger	7-7-2023	Altena	Brabantse Biesbosch - Deeneplaat	Hans Diepstraten
1	Purperreiger	24-7-2023	Drimmelen	Hooge Zwaluwe - Polder Oude Moeren	Mathilde Marijnissen
1	Zwarte Ooievaar	8-6-2023	Breda	Ginneken	Martin van Leest
3	Zwarte Ibis	18-5-2023	Altena	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Remko Hanssens
75	Lepelaar	10-7-2023	Altena	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Jan Benoist
11	Casarca	15-7-2023	Altena	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Hans Diepstraten
88	Bergeend	30-5-2023	Altena	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Harry Janssen
4	Mandarijneend	22-7-2023	Breda	Markdal	Ria Lambregts
2	Smient	5-5-2023	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Bianca van den Berg
4	Pijlstaart	15-7-2023	Steenbergen	Dintelse Gorzen - Oost water (BR5182)	Mitchell Krijnen
6	Krooneend	5-5-2023	Bergen op Zoom	Markiezaat - De Duintjes	Joost Simons
2	Rosse Stekelstaart	28-5-2023	Woensdrecht	Noordpolder van Ossendrecht	Jarek van Houten
1	Witkopeend	30-7-2023	Altena	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Boy Possen
1	Wespendief	26-5-2023	Breda	Overa	Tim van Oerle
1	Zwarte Wouw	20-5-2023	Drimmelen	Brabantse Biesbosch - Noorderplaat	Hans Diepstraten
1	Slangenarend	6-6-2023	Breda	Haagse Beemden (woonwijk)	Rutger van Ouwerkerk
2	Boomvalk	20-7-2023	Halderberge	Oudenbosch - Gastels Laag	Laurie Rijdsdijk
2	Slechtvalk	29-5-2023	Breda	Centrum	Ger Duijf
1	Porseleinhoen	5-5-2023	Woensdrecht	Noordpolder van Ossendrecht	Rutger van Ouwerkerk
1	Kraanvogel	4-7-2023	Breda	Prinsenbeek - Verloren Hoek e.o.	Corrie van Haperen
2	Steltkluut	16-6-2023	Breda	Prinsenbeek - Weimeren	Cees Huijben
1	Goudplevier	18-6-2023	Breda	Gemaal Kraaienest	Sandra Aarts
2	Zilverplevier	18-5-2023	Altena	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Remko Hanssens
2	Kleine Strandloper	27-5-2023	Altena	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Hans Diepstraten
1	Gestre. Strandloper	8-5-2023	Steenbergen	Stampersgat - De Oude Prinslandse	Jan van den Brandt
1	Krombekstrandloper	30-7-2023	Altena	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Erik van Boxtel
40	Regenwulp	4-5-2023	Drimmelen	Terheijden - Binnenpolder	Ria Lambregts
1	Poelruiter	3-5-2023	Bergen op Zoom	Halsteren - Het Laag e.o.	Joost Simons
5	Witgat	24-6-2023	Breda	Hooijdonk	Kees Wijnen
7	Dwergmeeuw	1-5-2023	Altena	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Marjo Lips
9	Zwarte Stern	20-5-2023	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Remko Hanssens
1	Nachtzwaluw	6-6-2023	Oosterhout	Boswachterij Dorst	Arthur Kok
2	Engelse Kwikstaart	27-6-2023	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Ria Lambregts
1	Rouwkwikstaart	7-5-2023	Breda	Prinsenbeek - Halderdonk	Erik van Boxtel
2	Paapje	27-5-2023	Breda	Lage Vuchtpolder	Mariëtta Peters
1	Beflijster	3-5-2023	Altena	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Joost Simons
1	Orpheusspotvogel	22-5-2023	Gilze en Rijen	Molenschot	Martin van Leest
1	Gra.Vliegenvanger	26-6-2023	Zundert	Wildert e.o.	Mary Holleman
5	Baardman	20-5-2023	Drimmelen	Brabantse Biesbosch - Noorderplaat	Hans Diepstraten
3	Wielewaal	25-7-2023	Baarle-Nassau	Merkske - De Broskens	Ria Lambregts
5	Raaf	11-6-2023	Breda	Ulvenhout - Ulvenhoutsche Bosch	Piet van Iersel

Waarnemingen

Voor het waarnemingenoverzicht van de Vogelwerkgroep gebruik ik de naam waaronder jij, de waarnemer, bekend bent bij onze vereniging. Zie jij je naam nooit in het overzicht met waarnemingen in 't Hupke of op de verenigingssite? Dan gebruik je op waarneming.nl waarschijnlijk een andere naam als die waaronder je bekend bent bij de vereniging.

Dus als je prijs stelt op vermeldingen in 't Hupke op de website of in ons archief, geef dan aan mij (ahsanden@hetnet.nl) door onder welke naam met voornaam, schuilnaam of afkorting je je waarnemingen op waarneming.nl invoert. Daarna gebruik ik voor 'ons' overzicht de naam waaronder je bekend bent bij de Vogelwerkgroep.

Hans van der Sanden

Rietgors en Boerenzwaluw, Foto Ria Lambregts
Bonte Vliegenvanger, Foto Harald Jansen

